

DET NYA LANDET

EMIGRANTERNAS HUS

Det nya landet

Denna utställningskatalog belyser den svenska emigrationen till Nordamerika i relation till aktuella samhällsproblem i vårt nya mångkulturella samhälle. Det finns en medveten inriktning på urban, modernare historia, vilken är mer relevant för yngre publik och anknyter till deras verklighet. Det nya perspektivet kan också vara värdefullt för nya svenskar och flyktingar, som får se en viktig del av den svenska historien i ett nytt ljus. "Det nya landet" sätter in den svenska emigrationen i ett europeiskt perspektiv, med jämförelser med irländsk, tysk, italiensk och östeuropeisk utvandring. På samma vis sätts svenskarna i USA i relation till andra nationaliteter, gentemot vilka relationerna inte alltid var så goda. Ämnen som bland annat behandlas är amerikaniseringen av svenskarna, svenskarnas förändrade status i arbetslivet över generationerna, den eviga frågan om svenskarna i USA lyckades samt jämförelser mellan svenskar som invandrare då och nutida invandrare i Sverige. Katalogens text har framställts av emigrationshistorikern Jimmy Engren och designen är gjord av Carolina Jonsson. Bildmaterialet har ställts till förfogande av Minnesota Historical Society, Library of Congress, McPherson County Old Mill Museum och fotografen Mike Rodriquez i Lindsborg, Kansas, samt från Svenska Emigrantinstitutet.

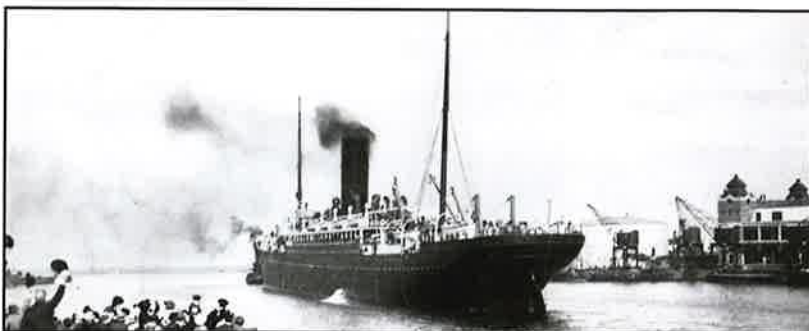
Ett Europa i förändring

Det Europa som många valde att (eller tvingades) lämna mellan 1820 och 1930 var en kontinent stadd i snabb förändring. Det moderna industrisamhället var på frammarsch och att flytta till arbete eller jord blev allt vanligare såväl inom länder och inom Europa som till Nordamerika. Höga födelsetal ledde på många håll till ett befolkningsöverskott som inte hade någon plats på arbetsmarknaden, vare sig i det rationaliserade jordbruket eller i industrin.

Folk lämnade i allmänhet Europa av ekonomiska skäl. Drömmen om ett eget jordbruk eller ett välbetalt arbete i den amerikanska industrin spelade en helt avgörande roll, men i vissa delar av Europa fanns också andra orsaker. Det politiska förtrycket på Irland parat med fattigdom och sociala orättvisor visade sig vara den bästa grogrunden för emigration i hela Europa, medan de ryska pogromerna blev ett skäl för den judiska befolkningen att lämna det ryska imperiet. Även för svenska förhållanden spelade politiskt och religiöst förtryck en roll, men drömmen om jord eller ett välbetalt arbete var viktigast också för svenska utvandrare.

Industrialiseringen och jordbrukets förändring skapade ett rörligt samhälle. Människor flyttade i större utsträckning än tidigare när det gamla bondesamhället knakade i sina fogar. Ett resultat av förändringarna var växande städer och en ökad koncentration av befolkningen till regioner där det var möjligt att bedriva storjordbruk. Emigration erbjöd människor ett alternativ.

EN VINK
af
Emigranter och Landköpare.

**The American Home-
stead Company**

FÖRSÄLJER
**Land af alla slag i Vestern,
uttager homesteadland i staterna Missouri,
Kansas och Nebraska.**

**Säljer Jernvägsbiljetter för de Jernvägar
som beförtra emigranter till staterna
Missouri, Kansas och Nebraska.**

**Skandinavisk General-Agentur,
CHICAGO, ILLINOS,
No 112 Illinoisgatan.**

Massemigration från Europa 1821–1960

Irland tappade halva sin befolkning

Fler än 35 miljoner européer lämnade sina gamla länder för destinationer i Nordamerika mellan 1820 och 1930. Av dessa var drygt 1,2 miljoner födda i Sverige. Under perioden lämnade flest tyskar sitt hemland men proportionellt sett var Irland, Island, Norge och Sverige de största befolkningsexportörerna. Hade det inte varit för folkökningen så hade ungefär var femte svensk som levde 1880 utvandrat. Det största befolkningstappet gjorde dock Irland som tappade halva sin befolkning under drygt hundra år. Från 8 miljoner irländare 1845 sjönk befolkningen till cirka 4 miljoner 1930. År 2000 var Irlands befolkning fortfarande mindre än den var när massmigrationen startade.

De europeiska invandrarna hade mycket gemensamt

Trots att de kom från olika länder, talade olika språk och tillhörde olika kyrkor och kulturer hade de europeiska invandrarna mycket gemensamt. De lämnade ett Europa där rösträtten var inskränkt, där religionsförföljelser förekom och där de ekonomiska villkoren försämrades för många under omställningen från jordbrukssamhälle till industrisamhälle. USA lockade med sin expanderande industriella ekonomi, den tillgängliga jorden och idéer om individens politiska och religiösa frihet.

Emigrationen från Irland

Engelska godsägare ägde en stor del av den odlingsbara irländska jorden under hela 1800-talet. Det århundradets stora folkökning på Irland, från sex till åtta miljoner människor på trettio år, och fallande priser på spannmål ledde till förändringar i jordbruket. Allt fler stora jordägare vräkte sina arrendebönder. Folkökningen och trenden mot ett rationellt drivet storjordbruk ledde till ett gigantiskt överskott på arbetskraft.

Arbetskraftsöverskottet ledde till fallande löner och försämrad levnadsstandard för den växande gruppen av egendomslösa. Den irländska industrin var svagt utvecklad och behövde inte arbetskraft i den storleksordning som slogs ut ur jordbruket. När en allvarig potatispest förstörde praktiskt taget hela årsskörden år 1845 fanns inget ekonomiskt utrymme kvar för de fattigaste. Det var startskottet för en utvandring som inte någon annanstans i Europa fick så djupgående konsekvenser.

Det fanns också etniska, politiska och religiösa orsaker till utvandringen då engelsmännens hårda styre, kontroll över ekonomin och monopol på den politiska makten skapade ett förtryck mot den etniskt irländska, katolska befolkningen. De irländska fattigimmigranterna fick inget särskilt gott välkomnande i det nya landet. Diskussioner om "Båtar fyllda av katolska fattiglappar från Irland" fyllde amerikanska östkusttidningar under 1840- och 1850-talet. Genom sitt stora antal kom dock irländarna att spela en viktig roll i USA:s 1800-talshistoria som grovarbetskraft i en begynnande amerikansk industrialisering men också som fackföreningsledare, politiker, militärer och intellektuella.

Emigrationen från Tyskland

Den största emigrationen

Den tyska utvandringen är den till omfånget största i Europa under massutvandringen. Inte mindre än 6 miljoner tyskar utvandrade under decennierna mellan 1820 och 1930. Under första halvan av 1800-talet ägde ett antal mindre utvandringstvågor rum där religion spelade en viktig roll. Utvandrade pietister från Preussen och Sachsen grundade religiösa mönstersamhällen i bland annat Iowa och Pennsylvania.

Ekonomiska skäl var huvudorsak

Politiska motiv till utvandring förekom också. I synnerhet efter det misslyckade försöket att införa demokrati 1848. De politiska utvandringarna efter 1848 uppgick dock bara till några tusen, vilket drunknar i den flod av emigranter som lämnade Tyskland av ekonomiska skäl under decenniet efter 1848 års oroligheter. Också i Tyskland spelade folkökningen och de ekonomiska och sociala förändringarna huvudroller i emigrationen.

Arbetsvandringar inom Tyskland

Emigrationen som fenomen spreds från väster till öster i de tyska områdena. Emigrationen från västra Tyskland dominerades under perioden fram till 1865 av småfarmare. I de centrala delarna var istället hantverkare och människor anställda genom förlagssystemet (industriarbete i hemmet) de som dominerade. I den nordöstra delen var huvuddelen av utvandringarna daglönare eller tjänare på tyska storgods. Från 1870 ökade andelen egendomslösa och industriarbetare bland emigranterna. Vid sekelskiftet ersattes amerikana emigrationen med arbetsvandringar inom Tyskland. Flyttströmmarna gick framförallt från den östra delen till industrialiserade delar av landet, till exempel till Ruhrområdet. Många tyska immigranter i USA blev kvar i de yrken de haft i Tyskland, som jordbrukare eller hantverkare. Men en allt större andel blev arbetare eller var anställda i serviceyrken under andra halvan av 1800-talet. År 1890 var 45% av alla tyskfödda i USA anställda som arbetare eller som tjänstefolk. Vid 1900-talets ingång hade dock barnen till tyska invandrare i stor utsträckning lämnat både de traditionella yrkena och lågbetalda sektorer för arbete i kontor, eller andra sektorer knutna till det moderna industriella USA.

Emigrationen från Sverige

Den svenska utvandringen inleddes redan på 1840-talet då en grupp från Hälsingland, "Erik Janssarna", lämnade landet av religiösa skäl. De kom att slå sig ner i Bishop Hill i Illinois och bilda en koloni där. Nödårsemigrationen i slutet av 1860-talet hängde samman med svåra missväxtår medan toppåren under 1880-talet såg en utvandring av den växande gruppen egendomslösa, torpare, drängar och bondsöner som inte kunde etablera sig som jordbrukare.

Kraftig folkökning och nödår orsak till emigration

Sverige upplevde en kraftig folkökning under hela 1800-talet. En dröjande industriell utveckling gjorde att tillverkningsindustrin i städerna inte kunde suga upp befolkningsöverskottet. För varje man som gick till industrin utvandrade två vid sekelskiftet 1900. Efter sekelskiftet utvandrade allt fler som skaffat erfarenheter av staden och av industriarbete, men de stora grupperna av svenska emigranter var egendomslösa från landsbygden. Politiska och religiösa orsaker spelade en roll, liksom unga mäns flykt från värnplikten. Omfattningen av de orsakerna är dock svåra att bedöma. Fler än 500 000 utvandrade var kvinnor. För många av dem blev amerikaemigrationen en väg till ökad självständighet.

Före toppåren, mellan 1840-talet och 1880 blev många svenska utvandrade farmare. I takt med att USA industrialiserades blev allt fler svenskar arbetskraft i den amerikanska industrin. Redan 1910 bodde nära 2/3 av alla svensk-amerikaner i amerikanska städer. År 1930, när den amerikanska depressionen slutgiltigt satt stopp för de europeiska invandrarströmmarna, bodde mer än 70% av amerikansvenskarna i städer.

Emigrationen från Italien

Många av italienarna bosatte sig på den amerikanska östkusten där man kunde hitta arbete i den expanderande industrin. Men italienare blev också grovarbetare, rallare och gruvarbetare i regioner som levde på råvaruexploatering och transport, till exempel Mellanvästern. Få blev jordbrukare.

Italien var under en stor del av 1800-talet ett splittrat land

Italien industrialiserades sent men hade en kraftig befolkningstillväxt under perioden mellan 1880, då det bodde 29 miljoner människor i landet, och 1910 då befolkningen hade ökat till 35 miljoner. Mer än fyra miljoner människor lämnade landet för USA under den tiden. Ännu större migrationsströmmar gick till Sydamerika. Emigrationen påverkade främst södra Italien som var mer beroende av sitt jordbruk. De italienska utvandrarerna åkte ofta tillbaka till Italien, och många italienare arbetsvandrade fram och tillbaka över Atlanten flera gånger. De kallades ibland i USA för "birds of passage"- flyttfåglar.

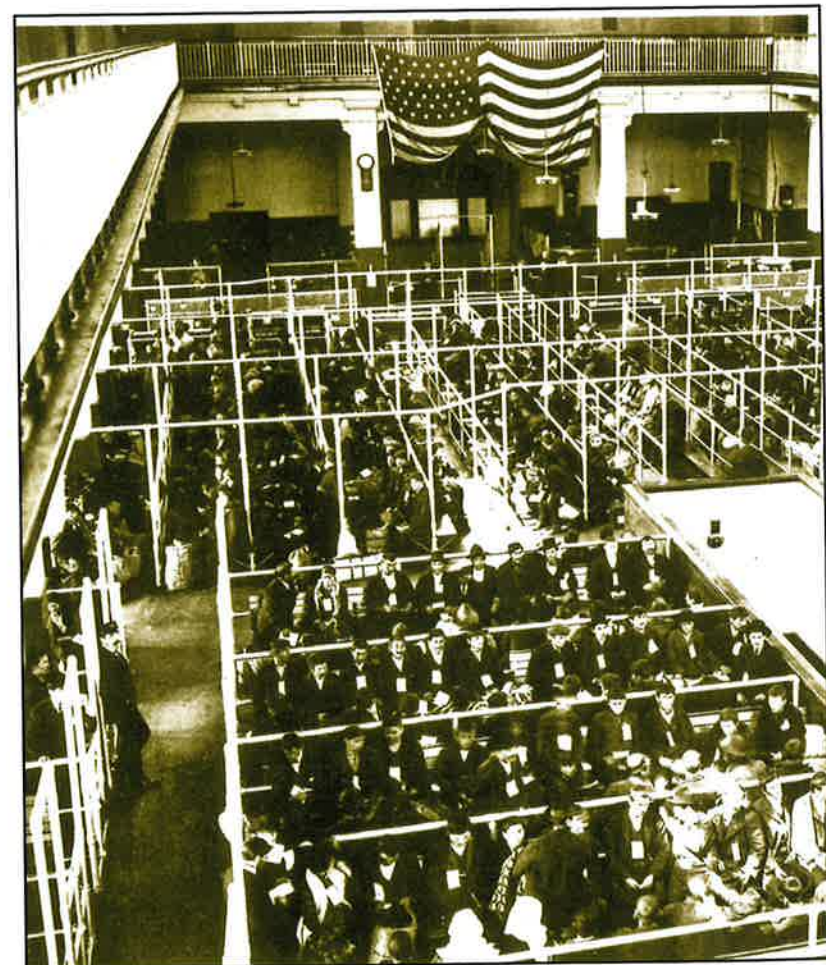
Den judiska utvandringen från Östeuropa

Många judar från östra Europa levde under ekonomiskt förtryck

I Östeuropa bodde år 1900 6,8 miljoner judar. 75 % av dessa tillhörde olika ryska provinser (inklusive delar av Polen). I Ryssland levde judarna under den ryska överhetens förtryck i speciellt angivna områden, Pales, och hade beskurna medborgerliga rättigheter. Många levde också under ekonomiskt förtryck eftersom de inte kunde bedriva handel eller hantverk på samma villkor som andra folkgrupper. Orsakerna till den judiska emigrationen var politiskt/ religiöst förtryck. De allmänna ekonomiska förändringarna i Östeuropa i slutet av 1800-talet slog hårt mot den judiska befolkningen som i allmänhet försörjde sig på traditionella hantverk. Från 1880-talets början drabbades judar i Ryssland periodvis av öppet våld och förföljelser som var sanktionerade av tsarväldet. Också den judiska befolkningen sökte sig till den industriella sektorn i USA. Få blev jordbrukare.

Det nya landet

Ellis Island - Hoppets och tårarnas ö

Ellis Island, en liten ö utanför Manhattan, New York och bara ett stenkast från Frihetsgudinnan, har en särskild plats i historien om den europeiska massinvandringen. Från 1892 var Ellis Island mottagningsstation för miljoner europeiska immigranter. Mottagningen av immigranter var industriell och långa köer ringlade varje dag genom ankomsthallen. Ellis Island stängdes 1954, långt efter att massemigrationen från Europa upphört. Då hade 12 miljoner immigranter passerat den imponerande sekelskiftesbyggnaden.

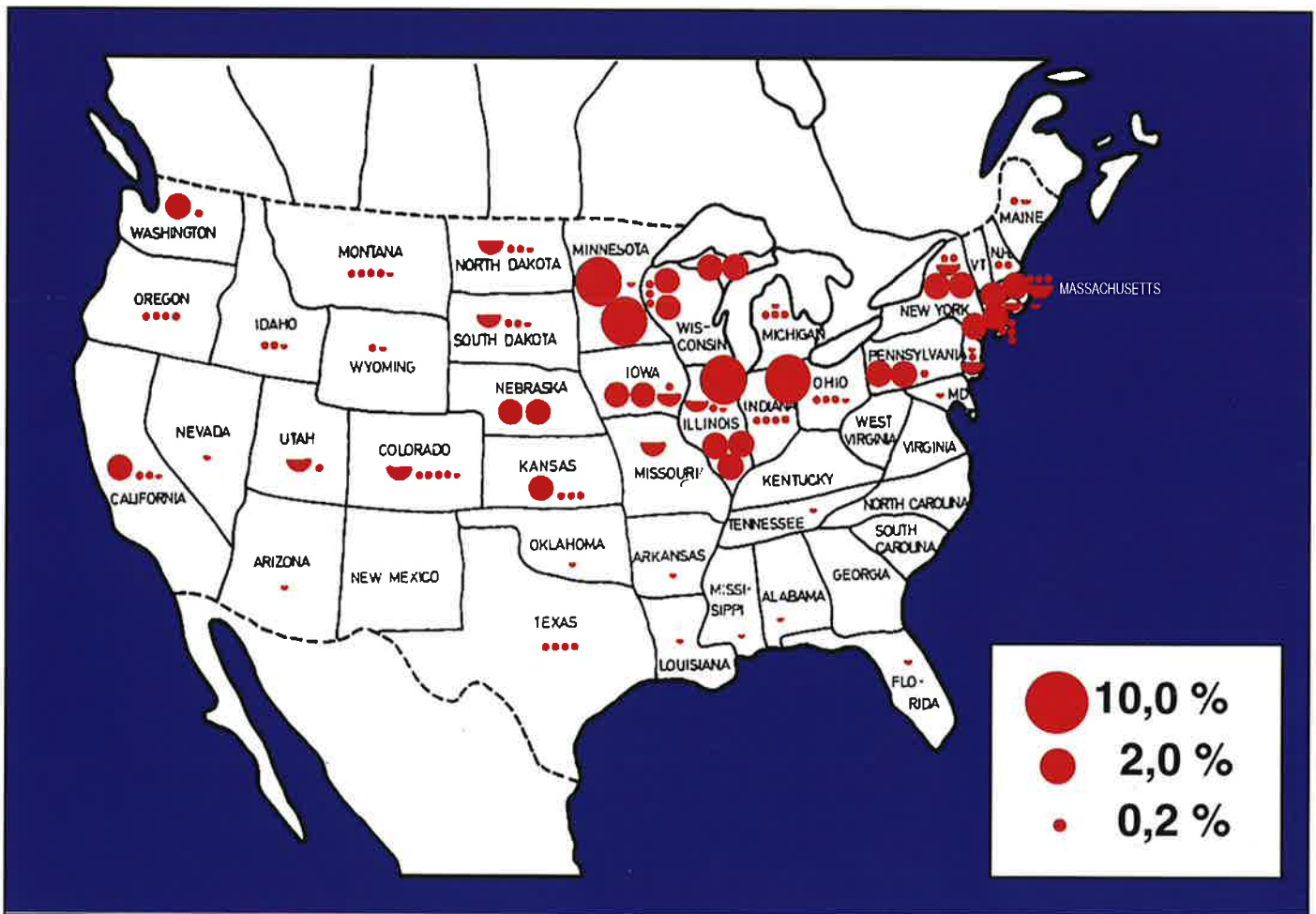
En del sändes åter till hemlandet

På Ellis Island fick varje immigrant genomgå en läkarundersökning. Läkaren hade sex sekunder på sig att bedöma varje individ. Senare lades också ett test till för att kontrollera immigranternas förståndsgåvor innan de släpptes in i det nya landet. Det var viktigt att kontrollera att de som kom kunde klara sin egen försörjning. De som befanns för fattiga eller inkapabla till kropp och själ sändes tillbaka över Atlanten med vändande båt. Det var dock inte alla immigranter som passerade Ellis Islands kontrollapparat. De som hade råd med båtbiljetter i första klass släpptes in i det nya landet utan några undersökningar.

Behandlingen på Ellis Island uppfattades ibland som kränkande, vilket många immigrantberättelser vittnar om. Det berättas om en östeuropeisk invandrarkvinna som utsattes för ett test. En immigranttjänsteman frågade henne om hon skulle börja nerifrån eller uppifrån när hon skurade en trappa. Kvinnan svarade att hon inte kommit till Amerika för att skura trappor!

Karta över svenska bosättningar

Den svenskfödda befolkningens procentuella fördelning på USA:s stater enligt census år 1900.

Svenskarna, liksom andra immigrantgrupper, sökte sig till de områden av det nya landet där det fanns arbete och jord. Närheten till landsmän spelade också en viktig roll för var man valde att slå sig ner. Därför blev de tidiga bosättningarna i städer och på nybyggen viktiga för senare svenska immigranter.

Gratis jord lockade många bönder

Bönder lockades med gratis jord i och med "Homestead Act", en lag som trädde i kraft 1862. Den fastställde att den amerikanska staten skulle ge bort jord till nybyggare som brukade ett homestead, en bit mark på 65 hektar, under fem år. För många europeiska emigranter var längtan efter ett eget jordbruk stark, men under hela massutvandringen växte den amerikanska industrin och krävde allt fler arbetare. Det var i den sektorn som många immigranter hamnade. Annonsen för arbete visar hur en skiktning mellan olika invandrargrupper gjordes.

Sista Billiga Exkursionen
Union Pacific Ry Cos.
Land i Kansas.
Länder är tillgängligt i Kansas, Logan, Wall, Iowa, Wisconsin, Ohio, Illinois och Minnesota.
Exkursionen afgår från Chicago till västra Kansas.
Tisdagen den 11 Oktober.
Endast en "fare" för "Round Trip".
Chicago till Kansas City 200,- och tillbaka till Chicago 200,- såvida man inte stannar på andra städer i Kansas, till exempel till över till Kansas City.
11 Oktober
En stor tillgång för oss och vår familj, tillika för oss alla som vill ha ett eget hem och ett eget arbete i ett av de blommande svenska settlementen i MARTIN COUNTY, södra Minnesota, blott några mil från staden Fairmont, säljes på förmånliga villkor af egaren. Ungefär halfra köpesumman tillkommer staten Minnesota och kan investera i 30 år med 5 procentens ränta. Adressera "160 acres," 346 Wells st., Chicago, Ill.
Victor
48 Boston

Européerna kom till ett land i snabb utveckling. De många immigranterna var en helt nödvändig ingrediens i den amerikanska expansionen. Odlingsgränsen, "the frontier", flyttade stadigt västerut och USA lockade den nödvändiga arbetskraften från Europa med högre arbetarlöner.

Ökning av arbetsstyrkan med 24 miljoner på 40 år

År 1870 beräknades USA ha en arbetsstyrka på 13 miljoner människor i förvärvsarbete. 1910 var den siffran 37 miljoner. Ökningen utgjordes nästan enbart av barn till immigranter och nya immigranter.

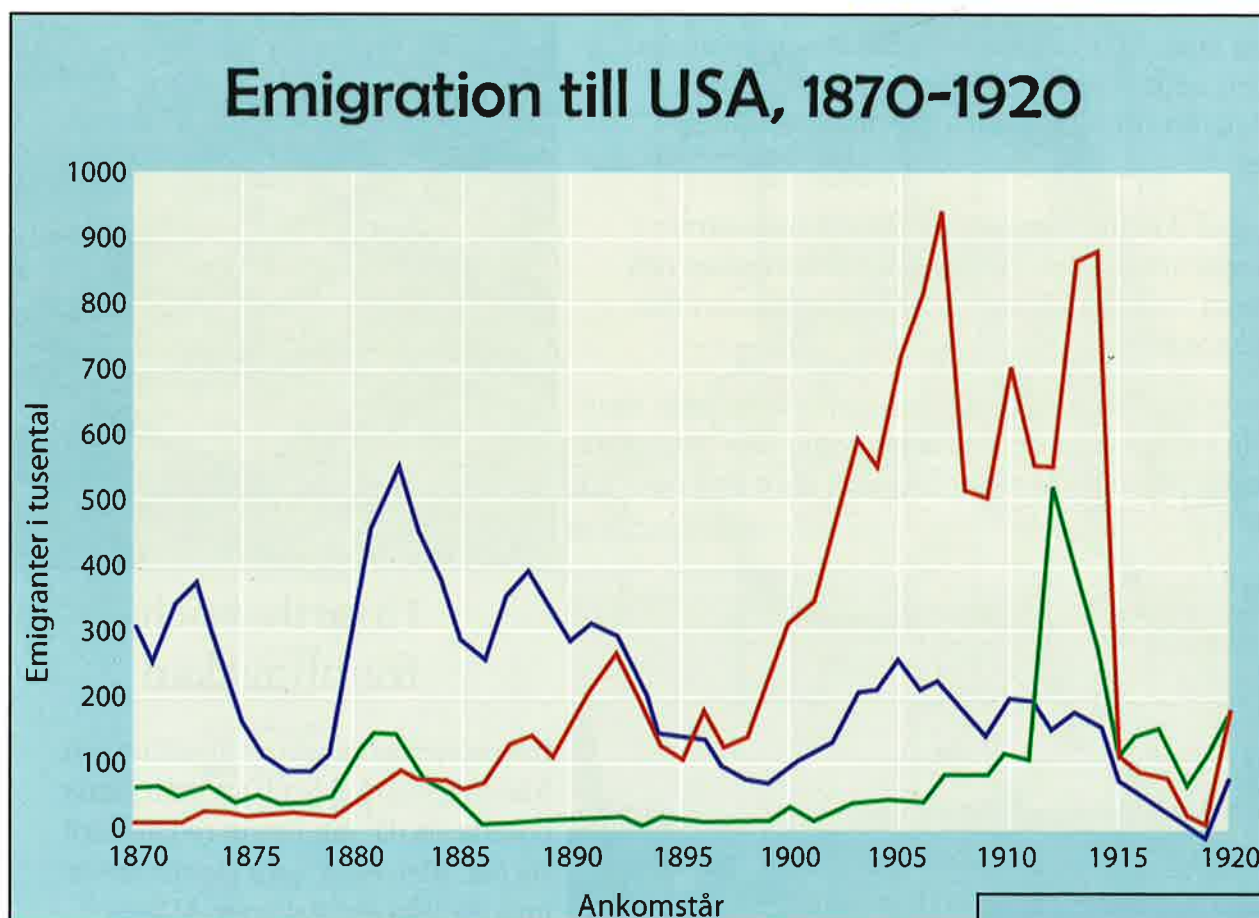
Den situation som mötte utvandrarerna 1870 respektive 1910 skilde sig dock på distinkta sätt. Andelen jordbrukare i ekonomin totalt minskade, medan industriarbete, handel och administration ökade. Det här satte ramarna för vilka typer av arbeten som fanns att få för immigranterna. Ofta fick nyanlända immigranter, vare sig de var svenskar, irländare eller italienare, nöja sig med dåligt betalda grovarbeten.

Är du familjförsörjare
så är det af vikt för dig att veta, hvarest du kan finna ett hem för dig och dina efterkommande. I Red Riverdalen kan du blifva en sjelfständig man och bygga dig ett hem, som du kan kalla ditt eget och som kan gå i arf till dina barn. Beskrifningar med kartor sändas fritt till en hvar, som uppgifver sin adress.
A. E. JOHNSON,
Commissioner of Emigration.
St Paul, Minn., U. S. A.
(G. 1587 × 1.)

Stora sociala skillnader

Många immigranter lämnade sina hemländer mot bakgrund av stora ekonomiska och sociala orättvisor. Men också i USA kunde emigranten stöta på sociala klyftor. Den dryga miljonen svenskar som utvandrade under loppet av ungefär hundra år, kom till ett expanderande samhälle som var fyllt av möjligheter, men också av ekonomisk växtvärk och stora sociala skillnader. Utvandringen från olika delar av Europa skedde i en sekvens som hör samman med kontinentens ekonomiska förändringar. Under perioden fram till 1880 var de allra flesta invandrare väst- och nordeuropéer, men efter 1880 ökade andelen invandrare från Italien och östra Europa.

Den "gamla immigrantgruppen" hade större status

- norra och västra Europa
- södra och östra Europa
- Asien, Afrika och Amerika

Amerikaner kallade i regel skandinaver, engelsmän, irländare och tyskar för "gamla immigrantgrupper". De stora grupper av syd- och östeuropéer som anlände senare blev för amerikanerna de "nya" immigranterna. Den "gamla gruppen" av västeuropeiska invandrare hade i allmänhet högre status än de katolska invandrarna från Sydeuropa och de judiska och ortodoxa immigranterna från Östeuropa. Men främlingsfientlighet kunde drabba alla nykomlingar.

Den amerikanska staden

Merparten av de svenska invandrarna bosatte sig i staden

Amerikanska städer växte snabbt under inflytande av den våldsamma industrialiseringsprocessen som USA genomgick mellan 1870 och 1940. Många invandrade svenskar kom därför att bosätta sig i amerikanska städer. Redan 1910 bodde två av tre svenska immigranter i en amerikansk stad. Många gånger kände nog de svenska invandrarna, som oftast hade rötter på den svenska landsbygden, ett främlingskap inför det nya landets modernitet.

Upplänningen Anders Larsson, en svensk invandrare i Chicago under 1870-talet, vittnar om främlingskap och rotlöshet som svenska immigranter kunde känna i den amerikanska staden:

Man känner osäkerhet i detta avlägsna land där man inte förstår en bokstav av vad som sägs; där man inte kan förlita sig på en enda människa och man inte äger en enda cent.

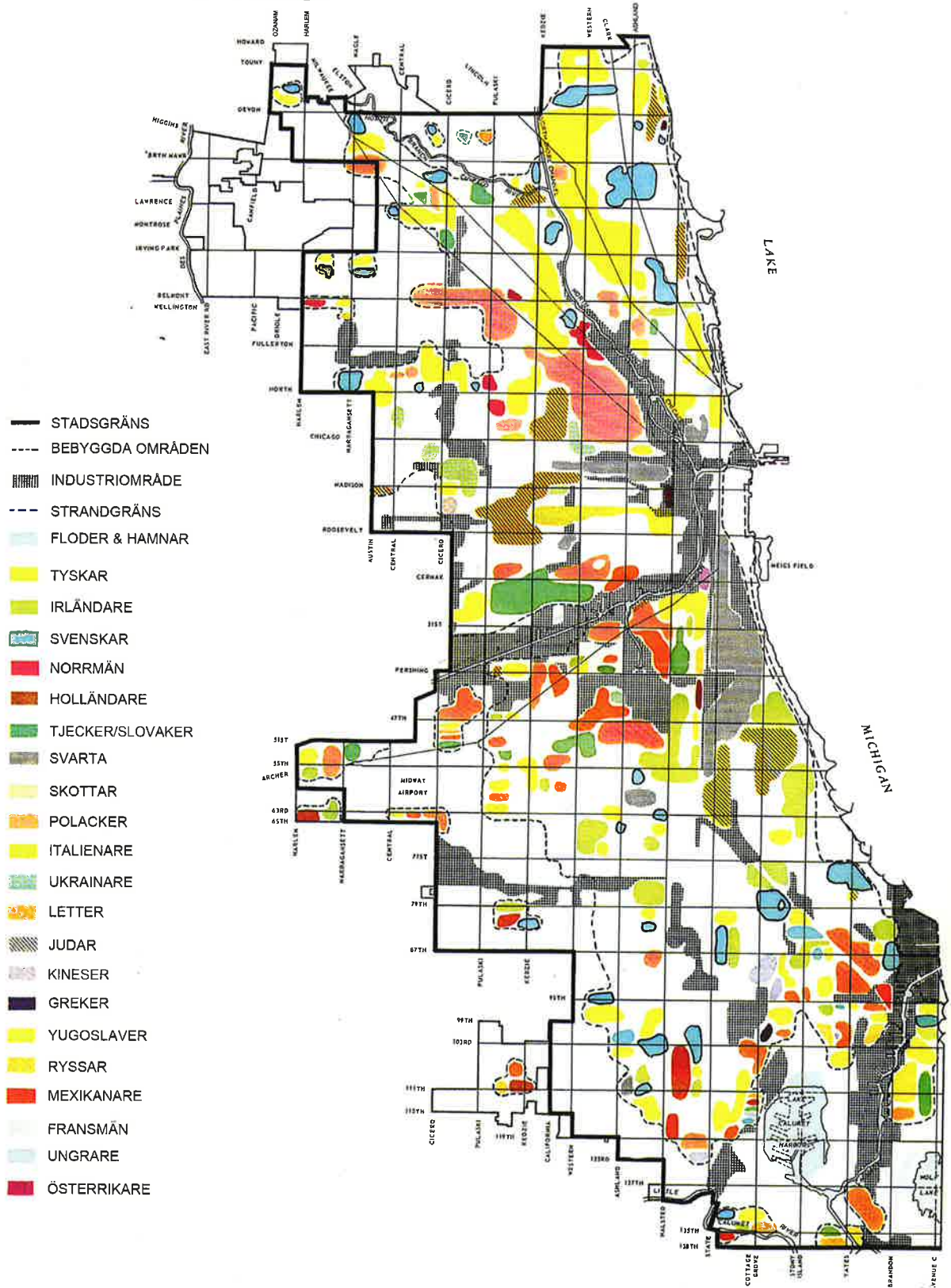
Utsatthet och främlingskap

Invandrarnas känsla av utsatthet och främlingskap ledde till att man gärna bosatte sig där landsmän redan slagit sig ner. Men de etniska kvarteren var inga statiska slutstationer. Många immigranter flyttade ofta. De etniska kvarteren förändrade också karaktär över tiden.

Det som ursprungligen kallades "Swedetown" i Chicago efter de många svenska invandrare som slagit sig ner där under perioden fram till 1870, såg framemot 1900-talets början inflyttning av folk från Sydeuropa och, under första världskriget, svarta från sydstaterna som arbetsvandrare till industrin i norr.

Immigranterns bosättning i Chicago

Förutom det rika kommersiella livet som utvecklades i svenskvarter i städer som Seattle, Chicago och Minneapolis fanns det en rad andra behov att tillgodose bland de svenska invandrarna. Det lim som höll samman svenskarna i USA:s städer var samvaron i det etniska kvarteret men också kyrkor, föreningar och tidningar var en viktig del i många svenska invandrares vardag.

Helsvenska kvarter var ingen ovanlighet i den mångkulturella amerikanska staden. Svenskarna i städer som Chicago bosatte sig gärna i närheten av landsmännen och arbetsplatserna. Ofta gränsade svenskarnas bosättningar till områden där andra immigrantgrupper slagit sig ner.

Snusgatan i Chicago

"Snusgatan" var svenskarnas gata

De svenska kvarteren kallades ibland för "Snusgatan". I kvarteret fanns i regel en svensk-amerikansk kyrka, affärer där man kunde köpa etniska specialiteter som lutfisk och potatiskorv, eller svenskspråkiga tidningar. Där fanns också svenskägda kaféer, salooner och restauranger dit man gick för att träffa landsmän och få tala svenska en stund. Det fanns också svenska bagerier, tvätterier och till och med tryckerier.

De stadsdelar som de tidigaste svenska stadsinvandrarna kom till under perioden fram till 1880 var ofta att likna vid ren slum, medan svenskar vid ingången av 1900-talet kunde hoppas på att flytta in till arbetarkvarter där det redan bodde landsmän. Bilderna till vänster är exempel på två olika invandrarkvarter.

Svensk-amerikanernas organisationer

Kyrkan var en samlingspunkt för många

Kyrkorna blev de tidigaste svensk-amerikanska samlingspunkterna. De var också de till antalet största och organiserade som mest 1/3 av de över 1,2 miljoner svenska invandrarna över hela USA. Kyrkans uppdrag blev inte enbart religiös förkunnelse utan handlade lika mycket om nödhjälp till sjuka eller utfattiga invandrare och social samvaro med landsmän. Kyrkan hjälpte också ofta svenskar som inte var medlemmar, men för mer varaktig sjukhjälp krävdes medlemskap.

Kyrkans samvaro passade inte alla och som ett alternativ växte olika sorters föreningar med svenska förtecken fram i den amerikanska staden. Ofta handlade det om sjuk- och begravningskassor, men det fanns också en rad andra typer av sammanslutningar där språk, kultur och gemensamma minnen från det gamla landet förenade.

Svenska organisationer och loger hjälpte svenskar vid sjukdom och död

Invandrare hade inte många platser att gå till när de blev sjuka. Därför blev den etniska gruppen och de etniska kvarteren en bas för sammanslutningar av svenska invandrade arbetare. I de svenska sjuk- och begravningskassorna betalade medlemmarna en slant för att försäkra sig om kamraternas understöd vid sjukdom eller död.

Det nordiska sällskapet, ca år 1910.

Kulturföreningar var en viktig ingrediens i det svensk-amerikanska nöjeslivet. De hade en mängd olika inriktningar. Vissa föreningar arrangerade sociala aktiviteter som danser där svensk kultur och svensk musik var viktiga inslag. Kulturföreningarna stod också som arrangörer för jul- och midsommarfester. Sångarföreningar och orkestrar var vanliga.

Kulturföreningarna höll hårt på svenska traditioner

Svenskarna tog ofta med sig seder och bruk som anpassades till amerikanska förhållanden. De svenska folkrörelserna nykterhetsrörelsen, arbetarrörelsen och idrottsrörelsen gjorde ett tydligt avtryck bland svenskarna i bland annat Chicago under några decennier efter 1900. Café Idrott, ett folkrörelsecafé i Chicago, blev en mötesplats för svenskar.

Idrottsföreningarna var viktiga under 1920- och 1930-talen. Fotbollslaget Viking spelade i serier i New York under ett par decennier och de svenska spelarna gjorde sig kända som något av råskinn som ofta kom i klammeri med domarna.

Vasa Orden, Amerika Seattle:s barnklubb

Den svenskspråkiga pressen

De svenskspråkiga tidningarna spelade en stor roll för bevarandet av svensk identitet och det svenska språket bland immigranterna. De fungerade också effektivt som uttolkare av det amerikanska samhället för nyanlända svenskar. År 1910, då den svenska kultursfären hade sin höjdpunkt i USA, fanns 58 veckotidningar samt 238 månads- och årsskrifter i cirkulering.

Hem för tusende
 i den rika och hälsosamma
NORDVESTERN — AMERIKAS SVERIGE.
 Önskar ni älskare kännedom om denna lufslucka landstet, där tusentals svenskar
 vinnit till rikedom och välbefinnande
Pronumerera på
MINNESOTA-STATS-TIDNING
 den bästa svenska tidning i Nordvestern.
 Den som vill läsa den svenska tidningen utveckling och utveckling den lutheriska kyrkans skil
 Ett förtärfullt annonsergan för dem som önska nå de tusende värl.
SPECIELLA ANBUD
 Sänd oss 50 c och vi skänker eder Minnesota-Stats-Tidning under sex månader och frött
 skall vi sända "En vacker minnetidning" 25 nummer till Sverige i svenska språk.
 Sänd oss 25 c och skickad på en vacker minnetidning i Sverige i svenska språk.
ELLER
 Sänd oss 25 c och skickad på en vacker minnetidning i Sverige i svenska språk.
 Klippa ut denna annons eller skicka denna kallelsen till oss svaret. Sänd till oss eller tillver.
ADRESSER
 MINNESOTA-STATS-TIDNING Inc., 158 E. Third St., St. Paul, Minn.

Vestkusten

21:50 Aftngången. TORSDAGEN DEN 26 APRIL 1910. No. 10119

San Francisco i Ruiner.

Jordbävning och eldnöder ödelägga tre fjerdjedelar af "Gylla bergets drättning".

En deltagare hövullt spore tillräde lämnar anken.

Forlusten torde uppgå till \$300,000,000, och antalet omkomna öfverstiger 1,000 personer.

K. A. Lundströms Hattar
 2154 Market Street, San Francisco, Cal.

Olson's Market, Inc.
 S. W. Corner 9th and Washington Sts.
 Complete stock of Groceries, Sausages and Fresh Fruit

Our NEW MARKET stock will be open for business About May 5th, S. W. Cor. 11th and Clay Streets OAKLAND

CENTRAL TRUST COMPANY
 of California
 107 Market Street
1 LAFYETTE SQUARE
 San Francisco.
 Interest alla våra Svenska funder timna måna 000.

Mrs. Karla Behn, Special Agent
 2114 11th Street, corner Division and Battery Sts. San Francisco.

JOHNSON'S DAIRY CO.
 2114 11th Street, corner Division and Battery Sts. San Francisco.

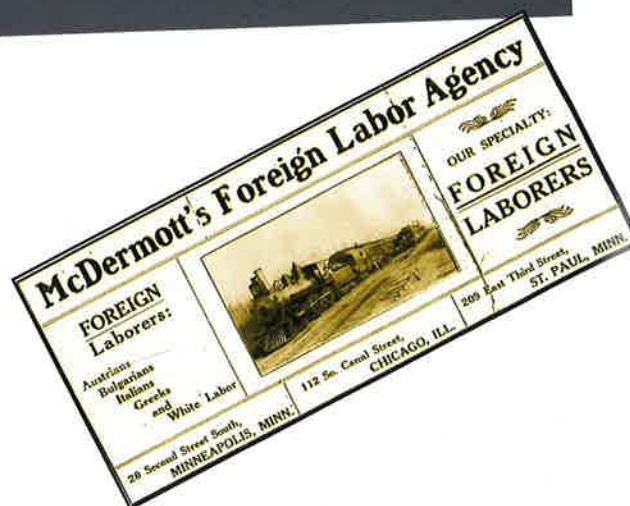
De svenskspråkiga tidningarna var viktiga kontaktbärare

De största svenskspråkiga nyhetstidningarna hade säte i Chicago (Svenska Tribunen-Nyheter) och Minneapolis (Svenska Amerikanska Posten) och hade upplagor på över 50 000 tidningar i veckan.

Arbete i det nya landet

Det krävdes många händer för att bygga de amerikanska städerna, fabriker och järnvägarna under expansionen västerut. När den svenska utvandringen nådde sina högsta tal under 1880-talet kunde många svenskar säkra arbete, men man kom till en arbetsmarknad som var distinkt skiktad. Svenskarna utgjorde ofta ett komplement när de infödda arbetarna var för få.

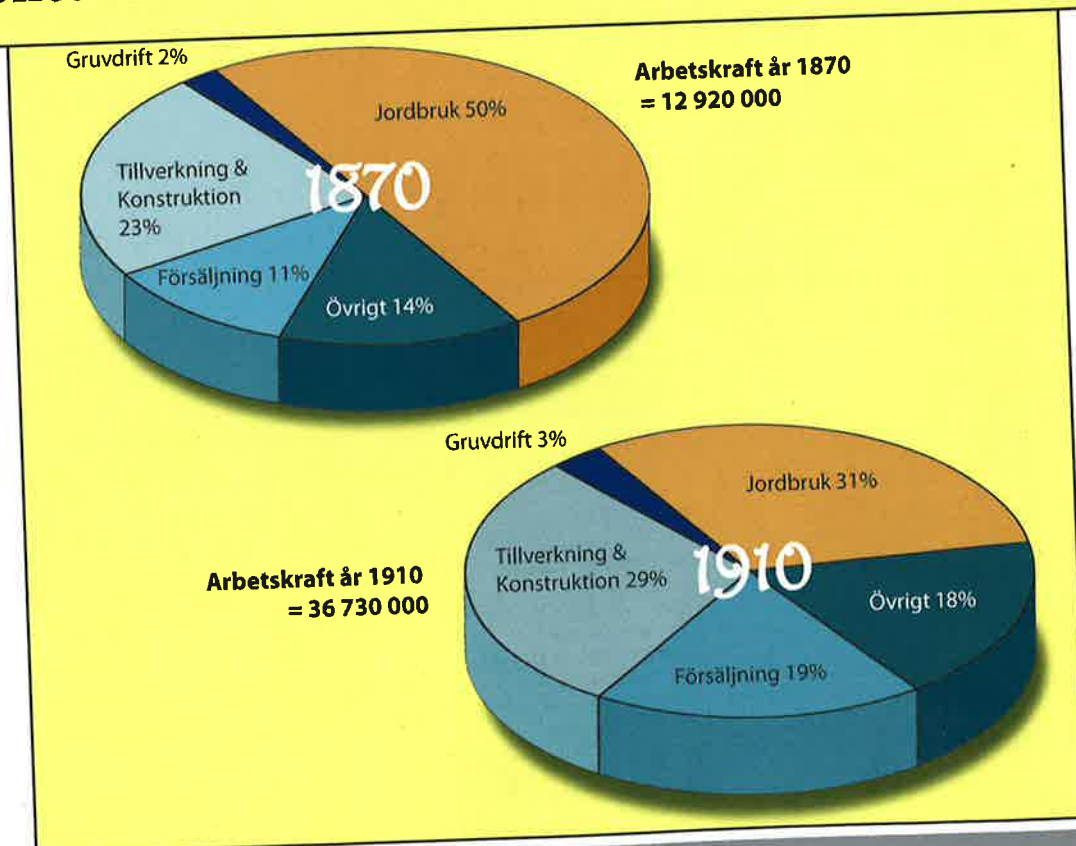
De engelskspråkiga invandrarna hävdade sig väl på arbetsmarknaden

Studier av enskilda företag har kunnat visa en klar arbetsdelning mellan infödda amerikaner och olika emigrantgrupper, men invandrarna var också sinsemellan skiktade. Positionen i den etniska hierarkin handlade i allmänhet om ankomsttid men också om hur invandrargruppernas kultur och språk "värderades" av det anglo-amerikanska samhället. Det innebar högre status att vara engelsman eller kanadensare än att vara skandinav. De engelskspråkiga invandrarna kunde hävda sig väl på arbetsmarknaden trots att de var nyanlända.

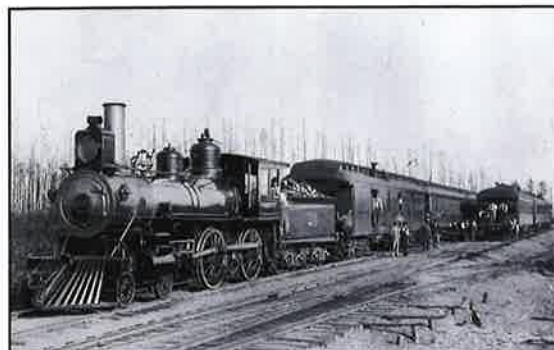
Kultur och språk gjorde att amerikanerna upplevde engelsktalande som "etniska kusiner", och "kusin Jack" blev ett smeknamn för de engelska invandrarna. Norrmän och svenskar utgjorde ofta en reservarmé av grovarbetare när de engelskspråkiga inte var tillräckligt många.

Procentuell fördelning av arbetskraft i Nordamerika

Järnvägen erbjöd många arbetstillfällen för invandrare

Villkoren för invandrare och infödda skilde sig markant. Männerna som arbetade på loket var järnvägarnas aristokrati och nästan undantagslöst infödda, medan svenskar och andra invandrargrupper fick nöja sig med säsongarbete som rallare och banarbetare.

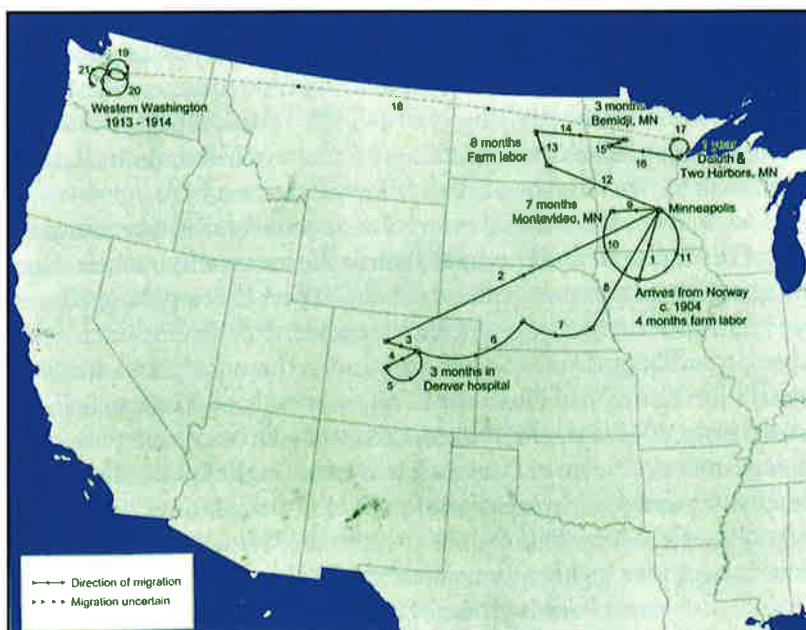

Bilden nedan visar en vattenbärare på järnvägen. De kunde börja arbeta i tioårsåldern och skulle förse de vuxna arbetarna med vatten under arbetsdagen. För pojkarna kunde det i vissa fall vara en konkurrensfördel att kunna ett annat språk än engelska, då man till exempel skulle betjäna helt skandinaviska arbetslag.

En diversearbetares vandringar

Under perioden mellan 1880 och 1930 arbetade många nyanlända svenska invandrare som billiga och rörliga diversearbetare. På kartan kan vi följa skandinavien Ole Hanssons arbetsvandringar genom USA efter invandringen. Det var inte ovanligt att svenskfödda män bytte arbete många gånger under ett år. Vanligt var att arbeta i skogen under vintern och som lantarbetare under sommaren.

Många svenska kvinnor fick anställning som "Swedish Maids"

De svenska kvinnorna tillhörde en annan arbetsmarknad än männen, men även svenskfödda kvinnor påverkades av sin invandrarstatus. När städerna växte efterfrågades allt fler kvinnor som hembiträden av amerikanska industrimän och småföretagare. Många svenska kvinnor kunde säkra anställning som "Swedish Maids", svenska hembiträden, i amerikanska hem. Villkoren var bättre än i Sverige men svenska kvinnors "val" att arbeta som hembiträden var förmodligen en spegel av en diskriminerande arbetsmarknad.

Textilindustrin var en stor arbetsgivare för invandrarkvinnor

Med tiden kunde allt fler svenska kvinnor hitta arbete inom tillverkningsindustrin. Framförallt blev textilindustrin en viktig arbetsgivare för invandrarkvinnor. Arbetet som industriarbeterska var slitsamt med långa arbetsdagar. Arbetsskador var vanliga, i synnerhet nålskador, men lönen var så pass hög att många kvinnor blev ekonomiskt självständiga.

Kvinnorna på Musingwear textilfabrik

Northwestern Knitting Company, eller Musingwear, var den största arbetsplatsen för kvinnor i hela svenskstaten Minnesota år 1918. 400 av de 2 500 kvinnorna som arbetade där var svenskfödda eller hade svenska föräldrar. Arbetsdelningen var distinkt. Fler än 3 000 personer arbetade det året med att tillverka stickade underkläder för män till bland annat den amerikanska armén i Europa. De ungefär 500 männen i företaget fungerade som förmän, eller var välbetalda specialister.

Kvinnor i alla åldrar var de som i huvudsak tillverkade plaggen

Lågt betalda arbeten som att preparera garnet för stickmaskinerna utfördes till stor del av unga invandrarkvinnor från Östeuropa. Amerikanska kvinnor dominerade bland de välbetalda maskinoperatörer som skulle hantera stickmaskinerna i nästa produktionsled. Inte heller på denna avdelning av fabriken återfanns många svenska kvinnor.

Syavdelningen var jättelik

Istället finner vi svenska, norska och tyska invandrarkvinnor i de avdelningar där de stickade bitarna modellklippes och där de syddes ihop. Syavdelningen var jättelik och över 1 100 kvinnor satt dagligen, sex dagar i veckan, i två stora fabriksbussar och sydde samman bitarna till färdiga plagg.

De svenska immigranternas barn hade helt andra förutsättningar än sina föräldrar på arbetsmarknaden och många skaffade sig arbeten som hade varit en omöjlighet för den tidigare generationen. Här på bilden till vänster ser vi svenska immigranter i andra generationen som arbetar i en telefonväxel. Deras chef var dock sannolikt född i USA.

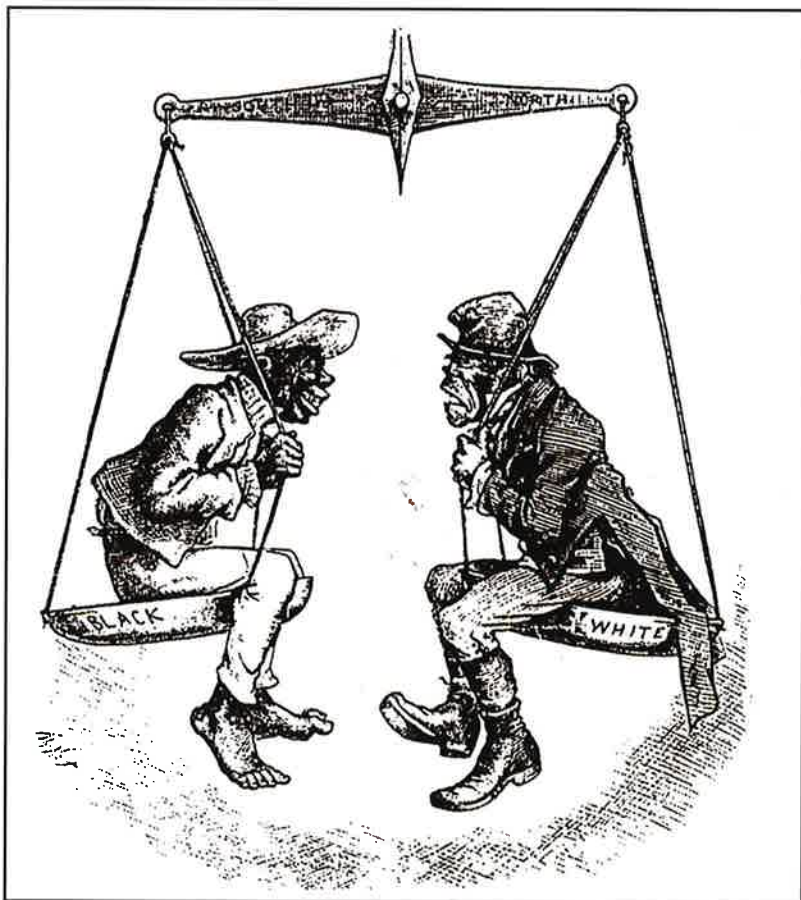
Kulturmöten i den amerikanska smältdegeln

Trots den viktiga roll de europeiska invandrarna spelade för den amerikanska expansionen, som arbetskraft i städerna och som farmare på landsbygden, möttes många av diskriminering. De var efterfrågade som arbetskraft men den kultur de bar med sig sågs av många amerikaner som skrämmande och hotande.

Två stora hot mot det amerikanska samhället

Bilden visar groteska stereotyper av "den andre" i det amerikanska samhället. Den svarta lantliga stereotypen "Jim Crow" och den försupne apliknande, irländske invandrarstereotypen "Paddy" framställs här som två hot mot det amerikanska samhället i en karikatyr tryckt i en stor amerikansk tidning år 1876.

Irländare var en grupp som under 1800-talet periodvis drabbades av främlingsfientlighet och rasism. Irländarnas katolska tro togs ofta upp som ett problem av infödda amerikaner. Diskriminering och rasism drabbade också tidvis de svenska invandrarna.

Onkel Sam såg både fördelar och nackdelar med immigranter

Bilder av immigranter och olika åsikter kring invandringen var vanliga i slutet av 1800-talet. Ibland framställdes invandringen som problematisk och störande som i bilden på Uncle Sam och hans "lodging house", där en rad olika invandrargrupper skall samsas. Den bråkiga irländaren skapar till exempel stora problem för Uncle Sam.

Även svenskarna drabbades av det amerikanska samhällets föreställning om invandrare

Yonn Yonson var en påhittad skandinavisk/svensk invandrare som var huvudperson i en musikal skriven av amerikanen "Gus Heege" cirka 1890.

Figuren var en karikatyr av typen "en dum men stark invandrare med ett lantligt förflutet". Musikalen utspelar sig delvis i ett skogshuggarläger i norra Minnesota.

I slutet av musikalen frånsvar sig Yonn Yonson sin gamla skandinaviska identitet och blir en del av det amerikanska samhället. Drogen av karikatyr har då försvunnit.

Ole Olson, en annan teaterfigur och svensk invandrarstereotyp signerad Gus Heege. I slutet av denna komiska pjäs har Ole lämnat sitt förflutna som invandrare bakom sig och "förädlats" till amerikan.

Amerikanisering!

USA gick med i första världskriget den 6 april 1917. Kriget innebar en vattendelare för det amerikanska samhällets syn på sina invandrare. Krigspropagandan poängterade ofta de amerikanska fri- och rättigheterna mot den tyska motståndarens "Kaiserism" och diktatur.

Det stora antalet tyska immigranter i USA betraktades med misstänksamhet och många infödda amerikaner var tveksamma till var tyskarnas lojaliteter låg. Svenskarna, som ansågs likna tyskarna ifråga om språk och kultur, betraktades också som en potentiellt illojal grupp. En av de mest friskspråkiga motståndarna till USA:s inträde i kriget var Charles Lindbergh Sr., pappan till den berömde flygaren. Lindbergh var en svenskfödd politiker med starkt stöd bland landsmännen.

Patriotiska manifestationer började hållas under kriget för att inskräpa lojalitet i medborgarna, särskilt i de många invandrarna. Många amerikaner, infödda och invandrade, motsatte sig så sent som 1916 USA:s inträde i kriget, men när väl USA gått med vände opinionen.

Svenskarna blev amerikaner

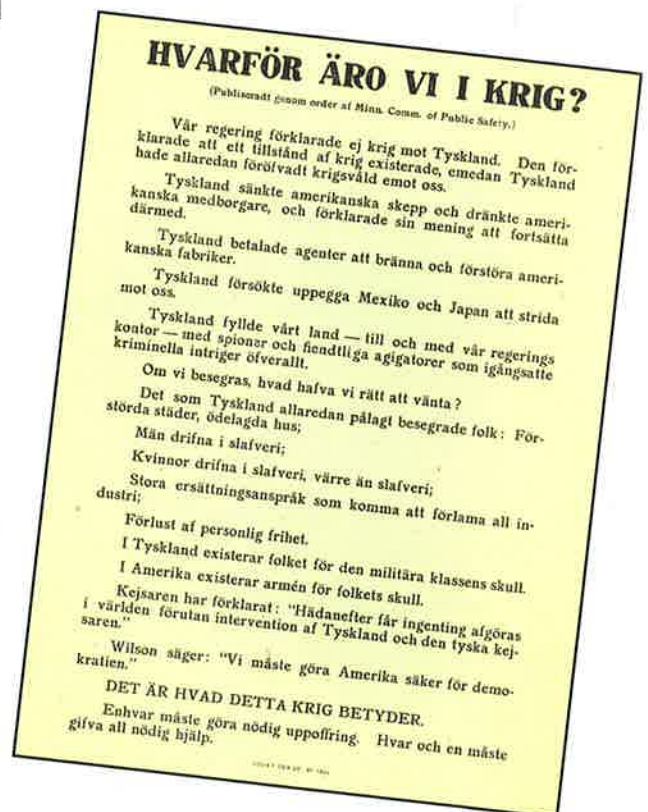
Första världskriget innebar en förändring i synen på USA:s invandrare och det stora flertalet svenskar anpassade sig till den anglo-amerikanska kulturen. Svensk var man hemma, men utanför hemmet var man i första hand amerikan. Svenskarnas anpassning till det amerikanska samhället gick dock ingalunda över en natt. Många svenskar hade amerikaniserats långt innan 1917, men kriget innebar det första steget i en process där svensk immigrantkultur förändrades och antog en mer amerikansk prägel, eller helt enkelt försvann. Flera svenska församlingar bytte gradvis ut det svenska språket mot engelska under 1920-talet, och många svensk-amerikanska tidningar upphörde med sin verksamhet när prenumeranterna svek.

Slagord som Americans All och 100% American blev vanliga vid tiden för första världskriget. Den kulturella enigheten var viktig. Den amerikanska nationens europeiska ursprung poängterades, men också enigheten mellan invandrargrupperna och lojaliteten till det nya landet.

Rädslan för spioner var stor

Minnesota hade många tyska och skandinaviska invandrare. Männena på bilden tillhör Minnesota Commission of Public Safety, en statlig kommission som via en massiv propagandainsats skulle säkra invandrarbefolkningens lojalitet mot det nya landet. Affischer och information spreds via funktionärer och patriotiska tidningar runtom i staten. Alla utrikes födda registrerades under 1918. Invandrarna, i synnerhet svenskar och tyskar, tvingades också lämna ifrån sig sina skjutvapen. Rädslan för sabotörer och tyska spioner var stor.

Detta var slutmålet, den amerikanska smältdegeln dominerad av en anglo-amerikansk kultur. De europeiska etniska identiteterna sammansmälta till en gemensam amerikansk nationell identitet. Det var åtminstone det infödda ledarskapets vision under och efter kriget.

När den amerikanska kulturella enigheten poängterades bröts de etniska identiteterna ner. Istället påtalade många invandrargrupper att de i första hand var vita amerikaner. På det sättet utestängdes USA:s stora svarta befolkning från det amerikanska nationella projektet.

Bilden nedan från Two Harbors, Minnesota, visar hur vita immigrantarbetare, sannolikt svenskar, "leker" med rasliga identiteter för att bekräfta sin egen "vithet" och sitt eget deltagande i det nationella projektet. För svarta amerikaner blev det vita gemensamma identitetsprojektet förödande och inte förrän på 1960-talet kunde civilrättsliga rörelser på allvar kräva fulla medborgerliga rättigheter för alla.

Svenskhhet i USA 1940-2009

Minnet av Sverige

Svenska traditioner bevaras av svenskättlingarna

Vad betyder svenskheten för de svensk-amerikaner som lever i USA idag? Handlar det om samma svenska kultur vi har här hemma, eller har de svenska invandrarnas barn och barnbarn blivit helt amerikaniserade under de generationer som förflutit mellan 1900 och 2009? Frågan är svår att ge ett rakt svar på men en sak är klar: det finns tydliga spår av svensk kultur kvar i USA. Men den svenska bonde- och arbetarkultur som emigranterna förde med sig över Atlanten har förändrats. Många av de maträtter, festligheter och fenomen som förknippas med svenskhhet i Amerika skulle för dagens svenskar te sig främmande eller gammalmodiga. Sverige har också förändrats.

Midsommarfirande genomförs fortfarande på många håll i Svensk-Amerika. Firandena har med tiden fått ett distinkt amerikanskt inslag. Ofta kröner man t.ex. skönhetsdrottningen Miss Midsummer vid sina fester.

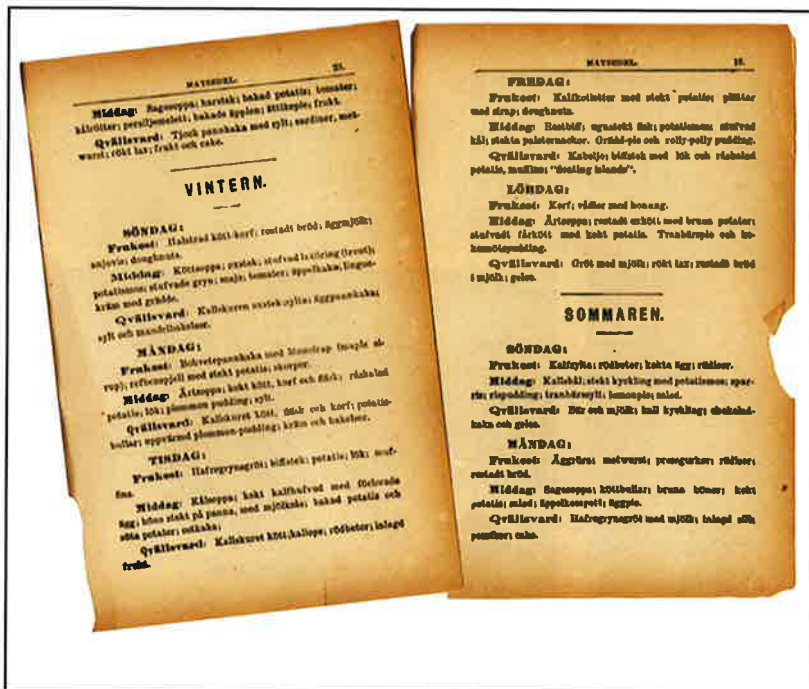
Jenny Nyströms traditionella "svenska" julkortstomtar emigrerade till USA. Där inspirerade de tecknare på 30- talet till att utforma dagens amerikanska tomt.

Det svensk-amerikanska traditionella julfirandet skiljer sig från det sätt som de flesta amerikaner firar på. Vid juletid köar fortfarande många svenskättlingar i Mellanvästern och på platser som Lindsborg i Kansas för att kunna köpa lutfisk i specialaffärer. Lutfisken säljs både fryst och som Lutefisk TV-Dinners. Just lutfisken associeras starkt med svenskhet. En tradition (mytisk?) är att vid jultid ägna sig åt "lutefisk tossing"- lutfiskkastning.

Den svensk-amerikanska matkulturen är en konkret påminnelse om den svenska invandringen. Många av de maträtter som associeras med svenskhet skulle dock kännas främmande och gammalmodiga för dagens svenskar som är vana vid hamburgare, pizza och det asiatiska köket. Eller vad sägs om traditionella svenska rätter som potatiskorv, slobbor och lutfisk? I det svensk-amerikanska matarvet ingår dock också mera välkända recept på svensk limpå bakad med sirap, svenska köttbullar och svenska pannkakor.

Svenska kyrkoförsamlingar var flitiga utgivare av svenska kokböcker. Många av dessa recept har bevarats och finns nyutgivna i amerikanska kokböcker som stoltserar med tillagningsmetoder för "Swedish Limpa" (svensk limpa) och "Tried and true Swedish Meatballs" (beprövade och genuint svenska köttbullar).

Svenskheten som turistattraktion

I dagens turismnäring har svenskheten en nisch och gamla svenskbygder använder gärna det etniska arvet som ett sätt att marknadsföra sig på. Under första världskriget betraktades svenskheten som något hotande och problematiskt, ett av hindren för en genuin amerikansk nationalism; idag fungerar istället svenskheten som en (ofarlig) turistattraktion. Vattentornet i Lindstrom, nedan, anspelar till exempel på kopplingen mellan svenskhet och kaffe.

Svenskheten som lokal identitet

På många håll lever svenskheten kvar på lokal nivå och har omformulerats som en amerikansk identitet. I Lindsborg, Kansas, har den svenska identiteten blivit ett signum för lokalsamhället.

Framgångssagan

Lyckades svenskarna i USA? En fråga med många svar

En fråga som ofta ställs när den svenska utvandringen kommer på tal är om svenskarna lyckades i Amerika. Med tanke på att mer än 1,2 miljoner svenskar lämnade Sverige för Nordamerika är det egentligen en omöjlig fråga att svara på. Vi erbjuder några olika svar.

Ett litet fåtal svenska emigranter blev framgångsrika och förmögna i det nya landet.

Swan Turnblad gjorde sig en förmögenhet på en sättmaskin för jordbruket och investerade sedan i tidningar.

Curtis Carlsson, blev förmögen på rabattkuponger och hotell.

Dessa entreprenörer och deras framgångssagor spelar en viktig symbolisk roll både bland svensk-amerikanerna och genom att förmedla vidare bilden av USA som möjligheternas land.

Inte alla svenskarna lyckades

Otaliga svenska invandrare kom "snett" i det amerikanska samhället, som säkert många gånger uppfattades som hårt och skoningslöst. Tiotusentals män och kvinnor bara "försvann" i Amerika och hörde aldrig av sig till släktingar i Sverige. Sannolikt är att de fick besvärliga liv i det nya landet. Om de här personerna vet vi mycket lite, men det finns berättelser i litteraturen om svenskfödda män och kvinnor som levde hela sina liv i Amerika på ungarshotell, eller i anonyma hyresrum, och försörjde sig som lågbetalda diversearbetare. För flera av dem tedde sig säkert det nya landet mardrömslikt.

Eric Carl Wickman, nedan, var grundaren av det amerikanska bussbolaget Greyhound Lines. Martis Jerk bytte namn till Eric Wickman efter att ha utvandrat till Hibbing, Minnesota 1905. Här började Eric arbeta som borrhare i en gruva. Efter ett antal år blev han delägare i en sjuitsig Hupmobile och började mot ersättning skjutsa sina kollegor från gruvan till sin hemort Hibbing. 1914 öppnade han sin första busslinje mellan Hibbing och Alice, vilket blev embryot till Greyhound Lines.

Om man i att lyckas lägger in betydelsen att kunna etablera sig, skaffa ett stadigt arbete, ett hus och en familj så lyckades de allra flesta. I dagens amerikanska samhälle återfinner vi ättlingar till svenska utvandrare i snart sagt alla samhällsskikt.

Det nya landet då och nu

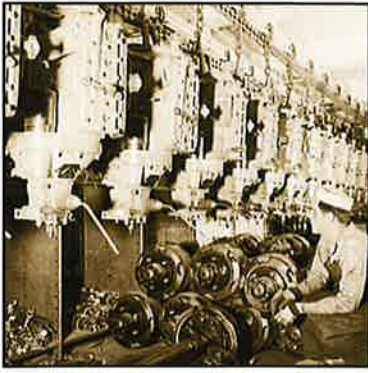
Det sägs ofta att historia är viktigt. Genom att förstå gångna tiders människor och samhällen kan vi också tolka och förstå vår egen tid bättre. Trots att den svenska utvandringen till USA är tidsmässigt avlägsen finns det likheter (men naturligtvis också stora skillnader) mellan "det nya landet" då och nu. Då var USA det nya landet för de svenska invandrarna. Idag är istället Sverige och andra EU-länder "det nya landet" för invandrare som hoppas på en ny start och ett bättre liv.

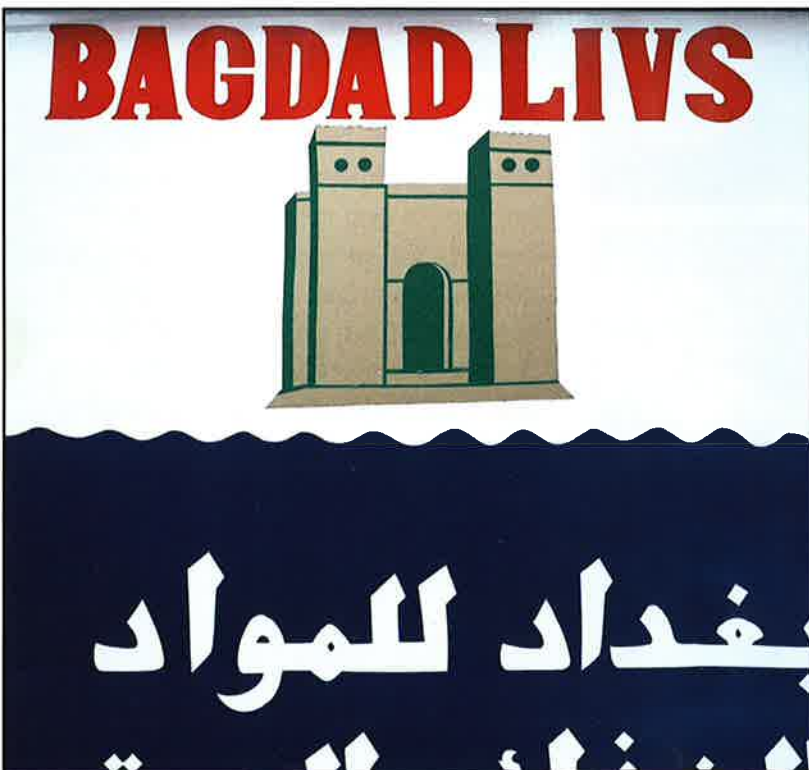
Kommunikation med hemlandet var viktigt för utvandrare under 1800-talet liksom idag. Underrättelser från det nya landet och det gamla gick vid sekelskiftet 1900 i skytteltrafik över Atlanten med postbåtar fyllda av amerikabrev. Idag fungerar istället e-post, internetchattar och telefoner som länkar tillbaka till släkt och vänner i det gamla landet. Den svenskspråkiga tidningens nyhetsrapportering från hemlandet i Svensk-Amerika har bytts ut mot parabolantennens möjlighet att ratta in Al Jazeera eller TV Chile, men funktionen är densamma.

Invandrade småföretagare med familjeföretag fanns både då och nu. Dagens pizzerior i Sverige är inte olika de salooner och restauranger som öppnades av svenskarna i USA. Invandrarföretagen då och nu krävde små investeringar, men en stor arbetsinsats. Familj och släkt arbetade/arbetar långa timmar för familjeföretagens överlevnad.

Den amerikanska industrin skrek efter arbetskraft under början av 1900-talet och många europeiska invandrare fyllde de lediga arbetena. Den svenska industrin skrek efter arbetskraft under några decennier efter 1945 och italienare, jugoslaver och finländare kom till Sverige och fick genast arbete.

Svenska invandrare i USA ville köpa specialiteter och varor som liknade det man vant sig vid i det gamla landet. På samma sätt tillhandahåller butiker ägda av invandrare i Sverige idag varor som inte går att köpa på Konsum eller ICA, även om utbudet har blivit bättre där också.

Invandrarföreningar är nu, liksom då, mötesplatser där landsmän träffas, talar det gemensamma språket och deltar i gemensamma kulturaktiviteter. Svenskarna i USA utvecklade ett rikt föreningsliv. Det har också immigranter i Sverige gjort efter 1945.

Invandrarkvarter var ett faktum i den amerikanska staden, men är det också i den nutida svenska. Chicagos Swede Town och svenskslummen i Swede Hollow, St. Paul, hade stora koncentrationer av nyanlända svenska invandrare i slutet av 1800-talet. På samma sätt finns i svenska städer förorter med stora koncentrationer av invandrare. Hammarkullen i Göteborg, Fittja i Stockholm och Rosengård i Malmö är alla invandrantäta förorter där starka band utvecklats mellan nationella, kulturella och religiösa grupper. Samma typ av sammanhållning fanns mellan svenskar i USA som delade språk, religion och nationell identitet. Är det den sociala underordningen och en känsla av särskild utsatthet som gör att immigrantgrupper sluter sig samman på samma sätt i dagens Sverige, som för hundra år sedan i USA?

EMIGRANTERNAS HUS

Packhusplatsen 7 · 411 13 Göteborg · 031-13 00 51, www.emigranternashus.se